

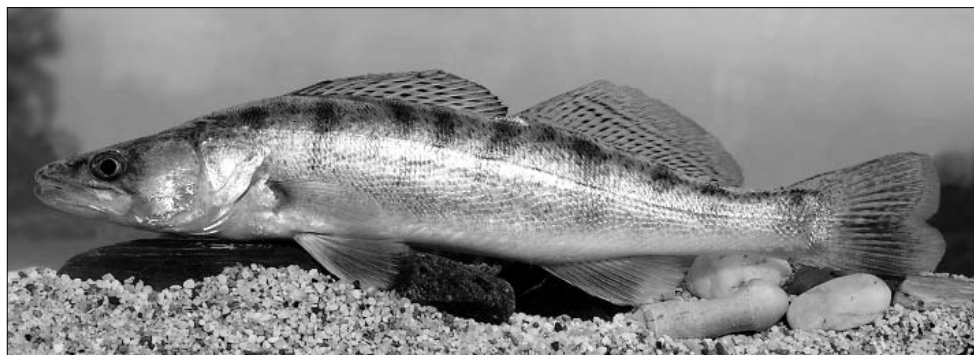
Az Év Hala, a süllő

A Magyar Haltani Társaság a korábbi évekhez hasonlóan 2019 őszén ismételten meghirdette Az Év Hala választást. A lelkes érdeklődők a társaság honlapján létrehozott szavazófelületen adhatták le voksaikat az elnökség által választott három őshonos faj valamelyikére. Örömteli, hogy a szavazást évről évre egyre nagyobb érdeklődés kíséri, melyet az is jól szemléltet, hogy idén a jelöltekre leadott voksok száma minden eddigit felülmúlt. A leadott 14 642 érvényes szavazat közel felét (44%) a sokak által kedvelt őshonos ragadozónk, a süllő (*Sander lucioperca*) kapta. Másik jelölt a csuka (*Esox lucius*) szintén nagyon népszerű volt, ugyanis a szavazatok 38%-át gyűjtötte be, azonban ez csak a második helyezéshez volt elég. A szavazatok 18%-át kapó, fokozottan védett német bucó (*Zingel streber*) a képzeletbeli dobogó harmadik fokára „állhatott fel”. A győztes részletes ismertetése előtt a másik két jelölt halfajunkat szeretnénk röviden ismertetni, mert nem ok nélkül voltak a jelöltek között.

A német bucó a Duna vízrendszerének bennszülött hala. Áramlások felé, tiszta vízű, sodrottabb szakaszán fordul elő. Erőteljesen megnyúlt a teste, melyet apró pikkelyek fednek, szembetűnően elvékonyodó faroknyele és jellegzetes sávzottsága jól elkülöníthetővé teszi a közeli rokon magyar bucótól (*Zingel zingel*). Táplálékául a mederfenéken élő gerinctelen szervezetek szolgálnak. Elsősorban vizeink duzzasztása, valamint szennyezése miatt létező fokozatosan csökken, ennek következtében vizeink ritka, fokozottan védett lakója, ami a versenyre való jelölését indokolta.

A csuka hosszan megnyúlt testét változatos mintázat díszíti, a pöttyöstől egészen a csíkosig. Jellegzetes fejének és falánk természetének következtében a „vizek krokodiljának” is szokták nevezni. Mivel hazánkban családjának egyetlen képviselője, így nehezen téveszthető össze más halfajunkkal. Leginkább a növényzettel gazdagon benőtt állóvizeket részesíti előnyben, de a vízfolyások lassabb folyó szakaszain is találkozhatunk vele. Természetéből és ragadozó mivoltából adódóan nemcsak halak, hanem békák, madárfiókák vagy éppenséggel kisméretűek is szerepelnek étlapján. Jelölésének oka, hogy kiváló sporthal, mely pergető és kishalazó készséggel egyaránt jól fogható, húsa pedig jellegzetes karakterű, ún. csukaízű, mely miatt sokak kedvenc eledele.

A horgászok által a „vizek sárkányának” is becézett süllő egyike a legkedveltebb és legnépszerűbb horgászhalainknak. Teste megnyúlt, oldalról enyhén lapított, melyet apró fésűs pikkelyek fednek. Feje hosszú, szája csúcsba nyúló, melynek szeglete a szem hátsó szegélyé-

A süllő (Sallai Zoltán felvétele)

nek vonaláig, vagy éppenséggel azon is túlnyúlik. Szájában apró hegyes, míg állkapcsán a többinél hosszabb, ún. kapó- vagy ebfogak sorakoznak, melyek hűen tükrözik ragadozó életmódját. Népies „fogas” elnevezése vélhetően innen származtatható. Ezen fogak azonban nemcsak etimológiai jelentőséggel bírhatnak számunkra, hiszen segítségükkel igen jól elkülöníthetjük a közeli rokon kősüllő (*Sander volgensis*) kifejlett példányaitól. Szürkés-zöldes alapszínezete a háti oldalon kifejezetten sötét, míg hasi oldala sárgásfehér. Az osztott hátúszói, valamint a farokúszó fekete foltokkal tarkítottak, páros úszói a hasi oldalhoz hasonlóan halványsárgás árnyalatúak. Színezetüket jelentős mértékben befolyásolja környezetük, kiváltképp a víz jellege és az aljzat színe.

Közép- és kelet-európai elterjedésű faj, mely őshonosnak számít nemcsak a hazai vizekben, hanem a Balti-, a Fekete-, az Azovi-, a Kaszpi-tenger, valamint az Aral-tó vízgyűjtő területén és az Égei-tengerbe ömlő Marica-folyó vízrendszerében, de természetes elterjedési területéhez tartozik Kis-Ázsia is. A XIX. századtól kezdődően számos ország foglalkozott betelepítésével, így most már stabil állományai élnek a fajnak a Rajna vidékén, Franciaországban, Spanyolországban, Dániában, Algéria és Marokkó számos vizében is.

Hazánkban egyaránt megtalálható mind a folyó-, mind pedig az állóvizekben. Jelentős állománya él a Duna és a Tisza vízrendszerében, számos mesterséges csatornában (pl. Nagykunsági-főcsatorna), holtágakban, továbbá a Balaton, a Tisza-tó, a Fertő- és a Velencei-tó vizében. Létfontosságú számára, hogy élőhelye jó oxigénellátottságú legyen, a laza üledékes, feliszapolódott mederrészeket elkerüli, ugyanis a felkeveredő iszap a kopoltyúlemezek közé kerülve fulladáshoz vezethet ennél az oxigénigényes fajnál. Jól alkalmazkodik azonban a sókoncentráció változásához, így torkolathoz közeli tengerekben, brakkvizekben is jól érzi magát.

Kedveli a lassan áramló, akadókat (pl. bedőlt fák) rejtő vízfolyásokat, ahol a kemény mederanyag kiváló helyet biztosít szaporodásához, a bedőlt tárgyak pedig rejtékhelyként szolgálhatnak vadászat közben. Táplálékát az adott víztérre jellemző planktonfogyasztó halak közül – a relatíve szűk torka miatt – inkább méret, mintsem faj alapján válogatja, a kisebb méretűeket (pl. kűsz, karikakeszeg) részesíti előnyben. Nappal inkább a mederfenék közelében vadászik, a fényváltást követően éjszaka azonban a vízfelszín közelében keresi táplálékát.

Ivarrettségüket általában a hímek (tejesek) 3, míg a nőstények (ikrások) 4 éves korukban érik el, a szaporodási időszak kezdetén a hímek sötét színű nászruhát öltönek. Március-április környékén a tejesek az ívársra alkalmas növényzetet, a fák kimosott gyökérzetét megtisztogatják, majd a párzás során a nőstények a kemény mederanyagra és növényzetre rakják le ikráikat, melynek száma elérheti akár a testtömeg-kilogrammonkénti 200 ezret is. A tejesek, miután megtermékenyítették a lerakott ikrákat, egészen a lárvák kikeléséig őrzik azokat.

A kikelést követő 2–4. napon a lárvák már szabadon úsznak, szikzacskójuk felszívódását megelőzően már megkezdik önálló táplálkozásukat. A süllőivadékok kezdetben zooplankton szervezetekkel táplálkoznak, majd 5–6 hetes korukban fokozatosan áttérnek ragadozó életmódra, mely egyben életük legkritikusabb szakasza.

Hosszú életű, nagyra növő halfajunk, mely a szakirodalmi adatok szerint az 1 m-es testhosszat és a 15 kg-ot is elérheti. 2014-ben a Tiszán egy 15,5 kg-os példány akadt horogra, amely a hazai horgászrekordot képviseli.

A természetesvízi halászat megszűnését (2016. január 1.) megelőzően a süllő az egyik legértékesebbnek számított gazdasági tekintetben, jelentős részét képezte a halászsákmánynak, de tógazdasági és horgászati tekintetben a süllő a mai napig egyike a legjobb,

horgászok által leginkább kedvelt sporthalnak. Leggyakoribb horgászmodoszer a csalihalal, halszelettel való mártogatás és fenekezés, de az egyre gyakoribb pergető módszerek közül a különféle plasztikcsalik és wobblerek számítanak népszerűnek. Amellett, hogy kiváló sporthal és a polikultúrák halastavakban előszeretettel alkalmazzák a „gyomhalak” eltávolítására, gasztronómiai tekintetben az egyik legízletesebb húsú halunk. Fehér színű, száraz húsa szájkában szegény, számos halétel alapja, például kiválóan elkészíthető akár bő olajban, vagy akár rostos, egészben sütvé, s sokszor az ünnepi asztal legnemesebb étke.

Somogyi Dóra–Antal László–Nyeste Krisztián

Az Év Madara, az erdei fülesbagoly

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) több mint 40 éve indította el *Az Év Madara* nevet viselő programját, amellyel egy-egy arra érdemes madárfaj megóvására és fennmaradásának szükségességére kívánja felhívni a figyelmet.

Míg korábban az egyesület szakmai testülete jelölte ki az év madarát, az utóbbi időkben – a korszellemnek megfelelően – internetes szavazás dönt erről. Némiképp persze irányított a választás: az érdeklődők idén három jelölt, a legismertebb erdei fülesbagoly, az inkább mediterrán elterjedésű apró füleskuvik és a hazánkban ritkának mondható, igazi erdőlakó uráli bagoly közül választhattak. A végeredmény a legelső fajnak kedvezett, így egy évre a szokottnál is jobban sikerül ráirányítani a figyelmet erre a nagyszerű és érdekes madárra.

Az erdei fülesbagoly legfőbb jellegzetességét – amely egyben némiképp bohókás megjelenéséért is felelős – a felmereszthető tollfülek jelentik. Ez a tolldísz csak a madár hangulatváltozását hivatott kifejezni, valódi hallásában semmi szerepet nem játszik. A baglyok elképesztően jó (és az évekkal sem romló!) hallását e tollfültől jóval lejjebb, a fej oldalsó részén elhelyezkedő nagy méretű járatok biztosítják, amelyek ráadásul egymáshoz viszonyítva némileg eltérő elhelyezkedésűek. Ez teszi lehetővé (az ún. Doppler-effektusként is ismert módon), hogy az éjszaka vadásza egészen pontosan be tudja mérni zsákmánya (leginkább valamely kisemlős: jellemzően egér vagy pocok) helyzetét, még ha az a sűrű aljnövényzetben motoszkál is.

Még izgalmasabb, ha a baglyok látását vizsgáljuk, hiszen egy jól rögzült hiedelem okán sokan hiszik azt, hogy ezek a fajok a nappali fényt nem bírják, gyakorlatilag vakok. Természetesen ennek pont a fordítottja igaz: a baglyok rendkívül jól látnak nappal – és ami számukra még fontosabb: éjszaka is! A koponya jelentős részét teszi ki a szemüreg, ám ennek az az ára, hogy az ebben ülő szemek nem mozgathatóak. Mielőtt minden fülest meg-sajnálánk, érdemes figyelembe venni, hogy „cserében” a fej akár 270 fokkal is elforgatható! (Tehát egy bagoly valóban el tudja csavarni leendő párja fejét...) A már említett méret viszont lehetővé teszi, hogy a hatalmas szem gyűjtse a fényt, így egy fülesbagoly képes akár a vaksötét éjszakában is tájékozódni, valamint meglehetősen gyorsan repülni.

Ha mindez még nem lenne elég, a fegyvertárban lapulnak olyan képességek, mint a puha és laza tollazat (amely gyakorlatilag hangtalan repülést biztosít), vagy a vetélőujj (amely nagyon hasznos: funkciójában a főemlősök hüvelykujjához hasonlítható).

A nappali „látásprobléma” elgondolása onnan eredhet, hogy szinte minden bagoly éjszakai vadász. Azért szinte, mert pl. a már említett uráli bagoly is előszeretettel zsákmányol akár déli verőfényben, bár vitathatatlan, hogy a nappali ragadozókkal való versengés